

Zwermlokkasten

Tekst en foto's Evert Jan van Tongeren

Een uitvliegende bijenzwerm is een van de meest fascinerende verschijnselen in de imkerij. Ondanks verschillende zwermverhinderingsmethoden zal dit toch geregeld voorkomen. Als zwermen niet geschept worden en zij geen passende behuizing vinden, gaan ze bijna altijd te gronde. Als we nou eens woningen klaarzetten, die de zwermen ongevraagd mogen betrekken?

In zijn bekende boek *Honeybee democracy* beschrijft Thomas Seeley de eisen waaraan een nieuwe bijenwoning moet voldoen. Voor zoekende speurbijen zijn de volgende punten van belang: het meest ideaal is een inhoud van 30 tot 40 liter; een vlieggat heeft een oppervlakte van 10 tot 15 cm², de vorm maakt niet uit; het vlieggat moet bij voorkeur laag in de kast zitten, met bijvoorbeeld spijkers ervoor om vogels buiten te houden; het vlieggat is gericht op het zuiden, het zuidoosten of het oosten; het vlieggat bevindt zich liefst twee meter of hoger van de grond; er is bebroede raat aanwezig, liefst donker; de kast is geplaatst in de schaduw.

In mijn lokkasten passen 10 standaard broedramen. Mijn opstelling is nu: een oude raat en links en rechts ervan een raam met kunstraat. Verder aangevuld met ramen met een klein houten stripje geklemd in de zaagspleet, meestal nog een verkleinblok, zodat de kast met negen ramen gevuld is.

Verder moet de kast naar propolis ruiken. Een oude broedkamer voldoet daarom uitstekend. Bij nieuwe lokkasten behandel ik de binnenwanden met een oplossing van propolisresten en alcohol 70% – verkrijgbaar bij de drogist. Na goed schudden ontstaat een tinctuur waarmee ik de binnenkant en de omgeving van het vlieggat insmeer. Nadat de alcohol verdampt is, blijft een geelbruin laagje achter, dat aangenaam geurt en voor de bijen onweerstaanbaar is.

“Het is boeiend de eerste speurbijen te zien ‘voorspelen’ voor de lokkast en ze in en uit te zien gaan.”

Verder zijn diverse lokmiddelen te overwegen. Heel bruikbaar is citroengrasolie, verkrijgbaar bij de drogist. De geur ervan doet denken aan het geurferomoon dat de nasonovklier tijdens het stertselen afscheidt. Met een wattenstaafje een paar druppels aanstippen op de toplatten, vooral niet te veel, anders werkt het afstotend! Daarna doet u het staafje in een plastic zakje. Dat sluit u voor driekwart en u legt het achterin de kast. Nu komt de geur geleidelijk en over een langere periode vrij.

Een zwerm bijen betreft een zwermlokkast.

De 'Lorscher Bienensegen'

Dit is een van de oudste gedichten in de Duitse taal en het werd geschreven in de negende eeuw in het Oud-hoogduits. Het staat ondersteboven aan de onderrand van een handschrift uit dezelfde tijd, dat eeuwenlang in het klooster van Lorsch bewaard werd. Lorsch ligt tegenwoordig in de deelstaat Hessen en het klooster is Unesco werelderfgoed. Sinds 1623 bevindt het handschrift zich in de Vaticaanse Bibliotheek.

Het is waarschijnlijk een gekerstende vorm van een eerdere heidense bezweringensformule – het christendom was in dit deel van Europa nog relatief jong. Toentertijd werden bijen vaak bij kloosters gehouden. Als enige leveranciers van was voor de kaarsen en zoetstof waren zij buitengewoon waardevol.

Het doel van het gedicht was de zwerende bijen te bezweren niet te ontsnappen en zo spoedig mogelijk te

gaan zitten. Bovendien roept het gedicht de bijen op niet het woud in te vliegen. Volgens het vroegmiddeleeuws recht in die streken waren alle zich in het bos bevindende bijenvolken het eigendom van de 'Zeidler' (woudimker). Die waren georganiseerd in een gilde, ze hadden het recht wapens te dragen en ze hadden een eigen rechtspraak. Wie zich onrechtmatig een volk toe-eigende werd streng en wreed bestraft.

Ik voorzie de navolgende versregels van een wel zeer letterlijke Nederlandse vertaling:

*Kirst imbi ist hûcze
Nû flüç dû uihu minas hera
Fridu frôno in munt godes
Gisunt heim zî comonne
Sizi sizi bîna
Inbôt dir sancte Maria
Hurolob ni habe dû
Zi holce ni flûc dû
Noh dû mir nindrinnês
Noh dû mir nintwinêst
Sizi uilu stillo
Wirki godes willon*

*Christus, bijenzwerm is buiten
nu vlieg jij, ver van mij, hierheen
vredig vroom in hoede Gods
gezond thuis te komen
zit, zit, bijenvolk
gebiedt jouw Heilige Maria
verlof niet heb je
te woude niet vlieg je
noch je mij ontglipt
noch je mij ontsnapt
zit veel stil
werk God's wil*

Leer dit gedicht van buiten! Het kan goed van pas komen in het komende zwermseizoen!

Het is boeiend de eerste speurbijen te zien 'voorspelen' voor de lokkast en ze in en uit te zien gaan. Aanvankelijk zullen het er enkelen zijn. In de dagen erna volgen er meer, tot een

Unesco werelderfgoed Klooster van Lorsch in de deelstaat Hessen.
Foto LaMiaFotografia.

aantal van ongeveer 15-20 is bereikt. Daarna komt binnen 24 uur de zwerm af. Als de zwerm erin getrokken is, dan kunt u hem dezelfde avond verplaatsen, zelfs over korte afstand. De volgende paar dagen zullen nog enkele tientallen bijen rondvliegen, maar die verdwijnen snel.

Je hoort wel eens het bezwaar dat het gebruik van lokkasten niet correct zou zijn, omdat u hierdoor andermans bijen aanzet tot zwermen. Honingbijen besluiten echter niet om te gaan zwermen, omdat ergens een passende behuizing aanwezig is. Zij hebben er totaal andere redenen voor en gaan pas op zoek, als de zwermplannen al ver gevorderd zijn. Bovendien, een zwerm die vandaag de dag aan onze aandacht ontsnapt, die niemand schept of claimt, zal zoals eerder gezegd meestal te gronde gaan. Een oude broedbak in de buurt van de bijenstand en ingericht als hierboven beschreven, zal zo'n zwerm onderdak kunnen bieden. Aan het voorspelen van speurbijen kunt u ook nog eens zien dat er binnen enkele dagen een zwerm kan afkomen.

[Noot van de redactie: Lokkasten plaatsen in de buurt van andermans bijenstal of stand is onbehoorlijk en werd vroeger bestraft.]